

ISSN: 2651-4451 • e-ISSN: 2651-446X

Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation

2021 32(3)87-94

Murat Ali ÇINAR Dr. Öğr. Üyesi¹
Begümhan Turhan Dr. Öğr. Üyesi¹
Tuğba GÖNEN Arş. Gör.¹
Kezban BAYRAMLAR Prof. Dr.¹
Yavuz YAKUT Prof. Dr.¹

¹ Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü,
Gaziantep

Correspondence (İletişim):

Murat Ali ÇINAR,
Telefon: 0 342 211 8080
E-posta: muratali.cinar@hku.edu.tr
ORCID: 0000-0003-2122-3759

Begümhan Turhan
ORCID: 0000-0003-0842-2059

Tuğba GÖNEN
ORCID: 0000-0002-0484-0221

Kezban BAYRAMLAR
ORCID: 0000-0001-6912-4405

Yavuz YAKUT
ORCID: 0000-0001-9363-0869

Received: 11.11.2020 (Geliş Tarihi)

Accepted: 10.08.2021 (Kabul Tarihi)

Content of this journal is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

TÜRKİYE’DE FİZYOTERAPİ VE REHABİLİTASYON ALANINDA YAPILAN DOKTORA TEZLERİNİN TEMATİK ve METODOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ ARAŞTIRMA MAKALESİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

ÖZ

Amaç: Doktora eğitimi, her mesleğin gelişiminde olduğu gibi fizyoterapi mesleğinin gelişimi için de oldukça önemlidir. Bu araştırma Türkiye’de fizyoterapi alanında yapılan doktora tezlerinin tematik ve metodolojik açıdan özelliklerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Bu çalışma kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Öğretim Kurulu’nun “Ulusal Tez Merkezi” resmi web sitesinde yer alan Fizyoterapi ve Rehabilitasyon alanında yapılan tezler tarandı. 1971 yılı ile 15 Ekim 2020 tarihleri arasında fizyoterapi ve rehabilitasyon alanında yapılan ve Yükseköğretim Kurumu elektronik tez arşivinde kayıtlı olan 422 doktora tezi incelenmiştir. Tezleri incelemeye araştırmacılar tarafından geliştirilen tez inceleme formu kullanılmıştır.

Sonuçlar: Türkiye’de fizyoterapi ve rehabilitasyon alanında doktora eğitimi verilen üniversite sayısı 19’dur. Doktora eğitimi veren 4 vakıf üniversitesi bulunmaktadır. İncelenen doktora tezlerinde, tez danışmanlarının %81 (n=341) profesör unvanına sahip olduğu belirlendi. Yapılan tezlerin örneklem sayı aralığının 8-1563 arasında değiştiği gözlemlendi. Alanlar açısından tezlere bakıldığında, en fazla tezin nöroloji alanında yapıldığı görüldü. Tüm araştırmacıların 329’unun kadın (%78), 93’ünün (%22) de erkek olduğu belirlendi.

Tartışma: Doktora eğitimi alan ya da alacak olan fizyoterapi öğrencilerinin tez konusu seçiminde Yükseköğretim Kurulunun belirlemiş olduğu öncelikli alanlar ile ulusal ve uluslararası kabul gören alanları dikkate almalarının önemli olduğu görüşülmüştür. Sonuç olarak bu çalışmanın ileride yapılacak olan doktora tezlerinin niteliğini arttırmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doktora Eğitimi, Doktora Tezi, Fizyoterapi, Rehabilitasyon.

A THEMATIC AND METHODOLOGICAL ANALYSIS OF DOCTORAL DISSERTATIONS IN THE FIELD OF PHYSIOTHERAPY AND REHABILITATION IN TURKEY

ORIGINAL ARTICLE

ABSTRACT

Purpose: This research was conducted in order to evaluate the thematic and methodological characteristics of doctoral thesis in the field of physiotherapy in Turkey.

Method: In this study, dissertations in the field of Physiotherapy and Rehabilitation, which are on the official website of the “National Thesis Center” of the Higher Education Council of the Republic of Turkey, were scanned. 422 doctoral dissertations conducted in the field of physiotherapy and rehabilitation between the dates of 1971 and October 15, 2020 were examined, which were registered in the Electronic dissertation archive of the higher education institution.

Results: The number of universities having doctoral training in the field of physiotherapy and rehabilitation is 19 in Turkey. There are four foundation universities where doctoral education is given. It was determined that 81% (n=341) of the thesis consultants in the examined doctoral dissertations had the title of Professor. It was observed that the sample number in the thesis ranges from eight to 1563. When analyzed in terms of fields, it was seen that the most of the dissertations were conducted in the field of Neurology. It was determined that 329 of all researchers were female (78%) and 93 (22%) were male.

Conclusion: We believe that it is important for physiotherapy students who receive or will receive doctoral education to take into account the priority areas, national and internationally accepted areas determined by the Council of Higher Education in the selection of the thesis subject. As a result, it is believed that this study will contribute to improving the quality of future doctoral dissertations.

Key Words: Doctorate Education, Doctoral Dissertation, Physiotherapy, Rehabilitation.

GİRİŞ

Avrupa yükseköğretim sisteminin son aşaması ve araştırma eğitiminin ise ilk aşaması olarak tanımlanan doktora eğitimi, bireylere, bağımsız araştırma yapma, bilimsel olayları geniş ve derin bir bakış açısı ile irdeleyerek yorum yapma ve yeni sentezlere ulaşmak için gerekli adımları belirleme yeteneği kazandırmayı amaçlamaktadır (1). Özgün araştırmalar yapmak ve bilim üretme yetilerini kazandırmak suretiyle bilim insanı ve öğretim üyesi yetiştirilmesine, ulusal refahın ve kalkınmanın vazgeçilmez unsurları olarak bilinen bilim ve teknolojinin gelişmesine yapacağı katkılardan dolayı, doktora eğitimi yirmi birinci yüzyılın en kritik eğitim kademesi olarak görülmeye başlanmıştır (2).

Doktora eğitimi, bilim insanı yetiştirmenin en önemli basamağıdır. Bu eğitimin sonunda bireylerden beklenen bilim insanı adayları olarak yeni bilgiler üretmeleridir (3). Doktora programlarının temel hedefinin, mesleki eğitime katkıda bulunacak, ileri uygulamaları geliştirecek ve araştırmalar yapmak için gerekli olan becerilere sahip, araştırma yapmaya yönelmiş olan deneyimli bilim insanları yetiştirmek olduğuna çok eski kaynaklarda dahi rastlanmaktadır (4). Aynı zamanda doktora programları ekonomik ve toplumsal gereksinimleri belirlemek, sağlıkla ilgili problemleri gidermek için yeni yollar geliştirmek ve yeni teknolojileri ortaya koyan yenilikçi düşüncelerin geliştirilmesinde harekete geçirci bir etkidir (5). Doktora eğitimi, her mesleğin ilerlemesinde önemli olduğu gibi fizyoterapi mesleğinin gelişimi için de oldukça önemlidir.

Türkiye'de 1950'lerden sonra yükseköğretime olan talebin artmasıyla lisansüstü eğitim alanında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Lisansüstü eğitimin yaygınlaşması ve kurumsallaşması İkinci Dünya Savaşından sonra daha da hızlanmıştır (6). Aynı süreçte Türkiye'de üniversite sayılarının artmasıyla birlikte lisansüstü düzeyde de bazı düzenlemelere gidildiği görülmektedir. 1946 yılında çıkarılan 4936 sayılı yasa ile üniversitelere, 1959 yılında çıkarılan 7334 sayılı yasa ile de kurulması kararlaştırılan akademilere lisansüstü eğitim ve araştırma yapma görevi verilirken; 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı yasa ile lisansüstü eğitim yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık ve sanatta yeterlik eğitimlerini kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir (7). Türki-

ye'de diğer bilimsel çalışma alanlarında 1950'lere doğru başlayan lisansüstü eğitim, fizyoterapi ve rehabilitasyon alanında doktora eğitimi aşamasına ilk olarak (1970'li yılların başlarında) Hacettepe Üniversitesi'nde başlanmıştır. Fizyoterapinin 1940-1980 yılları arasındaki gelişim döneminin incelendiği bir çalışmada, İngiltere'de 1977 yılından itibaren fizyoterapistlerin özel ilgi alanlarında (ortopedi, nöroloji, pediatri, kardiyoloji, göğüs, geriatri gibi) özelleşmeleri veya uzmanlık yapmalarının sağlandığı belirtilmiştir. Aynı çalışmada, fizyoterapistlerin Avustralya'da 1980'lerden başlayarak bazı özelleşme alanlarında yaptıkları (ortopedik rehabilitasyon, nörolojik rehabilitasyon, pediatrik rehabilitasyon, geriatik rehabilitasyon, kardiyopulmoner rehabilitasyon, kadın sağlığı, sporcu sağlığı, el-mikrocerrahi, protez-ortez, onkoloji, ağrı) lisansüstü eğitimlerinin yanı sıra; fizyoloji, anatomi, nörofizyoloji, nöroanatomi, biyomekanik, kinezyoloji, biyomühendislik ve nörobilim gibi konularda da lisansüstü eğitim yapmaya başladıkları belirtilmektedir (6). 1980'lerde Dünya Fizyoterapi Konfederasyonu fizyoterapide yüksek lisans ve doktora programlarının, meslekte bilgi ve beceri kazandıran, profesyonel yeterliliği artıran, analitik düşünme yeteneğini geliştiren ve bilimde yeniliklerin takibini sağlayan eğitimler olması gerektiğini bildirmiştir (8).

Türkiye'de lisansüstü eğitimlerin incelendiği bir çalışmada, öğrencilerin en çok tez konusunun seçiminde zorlandığını ve bu konuda nasıl bir strateji izleyeceklerini bilmedikleri vurgulanmıştır (9). Bu araştırma Türkiye'de fizyoterapi alanında yapılan doktora tezlerinin tematik ve metodolojik açıdan özelliklerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmadan elde edilecek sonuçların, Türkiye'de fizyoterapi ve rehabilitasyon alanında yapılan doktora tezlerinin mevcut durumu hakkında bilgi vereceği ve yeni yapılacak doktora çalışmalarının yönünün belirlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Türkiye Cumhuriyeti Yükseköğretim Kurulu'nun "Ulusal Tez Merkezi" web sitesinin detaylı tarama kısmında bulunan "anabilim dalı" bölümünden: Fizyoterapi ve Rehabilitasyon, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon, Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon, başlıklarıyla taramalar yapılmış-

tır. Yine aynı detaylı tarama kısmında bulunan bilim dalı bölümünde Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon anahtar kelimeleri ile de taramalar yapılmıştır. Ayrıca enstitü bölümü kısmında bulunan Sağlık Bilimleri Enstitüsü alanlarında yapılan tezler de taranmıştır. Tüm tezler bilgisayara indirilmiştir. Toplamda 440 doktora tezine ulaşılmıştır. Ancak 18 tezin iki ayrı aramada görüldüğü ve tekrar ettiği görüldüğünden inceleme listesinden çıkarılmıştır. X Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü'nde gerçekleştirilen ve tanımlayıcı nitelikteki bu araştırmada, 1971 yılı ile 15 Ekim 2020 tarihleri arasında fizyoterapi ve rehabilitasyon alanında yapılmış ve Yükseköğretim Kurulu elektronik tez arşivinde kayıtlı olan 422 doktora tezine ulaşılmıştır. Bu tezler tematik ve metodolojik açıdan incelenmiştir. Tezlerin incelenmesinde araştırmacılar tarafından geliştirilen tez inceleme formu kullanılmıştır. Tez inceleme formu aşağıdaki soruları içermektedir (10):

1. Doktora tezleri yürütüldükleri üniversitelere göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

2. Doktora tezleri yayın yılına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

3. Doktora tezleri danışman unvanına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

4. Doktora tezleri araştırmacı cinsiyetine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

5. Doktora tezleri örnekleme sayılarına göre dağılımı nasıldır?

6. Doktora tezleri konu alanına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

7. Doktora tezleri yöntem bölümünde kullanılan araştırma yaklaşımına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

8. Doktora tezleri sayfa sayılarına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

İstatiksel Analiz

Araştırmacılar tarafından geliştirilen tez inceleme formundaki her bir inceleme boyutu Microsoft Excel 2010 programı kullanılarak bir çizelgeye dönüştürülmüştür. Öncelikle tezlere ilişkin demografik bilgilere (tez adı, yayın yılı, üniversite, yazar adı,

Tablo 1: Doktora Eğitimi Veren Üniversitelerin Tez Sayılarının Dağılımı.

ÜNİVERSİTE	n	%
Hacettepe Üniversitesi	257	61
Dokuz Eylül Üniversitesi	51	12
Pamukkale Üniversitesi	31	7
İstanbul Üniversitesi	27	6
İstanbul Medipol Üniversitesi*	15	4
T.C. Gazi Üniversitesi	13	3
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	5	1
Trakya Üniversitesi	5	1
Bezm-i Âlem Vakıf Üniversitesi*	4	1
Marmara Üniversitesi	5	1
Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi	3	1
Kocaeli Üniversitesi	2	1
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	2	1
Ege Üniversitesi	1	0
Dicle Üniversitesi	1	0
Hasan Kalyoncu Üniversitesi*	0	0
Bahçeşehir Üniversitesi *	0	0
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	0	0
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	0	0
TOPLAM	422	100

* Vakıf üniversiteleri

danışman unvanı); tematik bilgilere (çalışma alanı) ve metodolojik bilgilere (tezin araştırma yaklaşımı, çalışma grubu, tez örneklem türü) her satırda yer verilmiştir. Belirlenen bir ölçüte göre (örneğin bir yazara ya da bir üniversiteye ilişkin tezlere ulaşmak) arama yapabilmek için Excel programının makrolarından faydalanılmıştır. Oluşturulan çizelge ile çalışma, verilerin kaydedilmesine hazır hale getirilmiştir. Araştırma kapsamındaki 422 tez belirlenen bu ölçütlere göre incelenerek her bir veri ilgili sütuna kaydedilmiştir.

Etik Onay

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi lisansüstü tezleri, 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Ek Madde 40 hükümleri çerçevesinde bilime katkı sağlamak, bilimsel araştırma ve faaliyetleri desteklemek amacıyla elektronik ortamda erişime açıktır. Erişime açık olan tezler Kişisel verilerin korunması kanununa uygun bir şekilde incelenmiş olduğundan "Etik Onay" alınmasına gerek duyulmamıştır.

SONUÇLAR

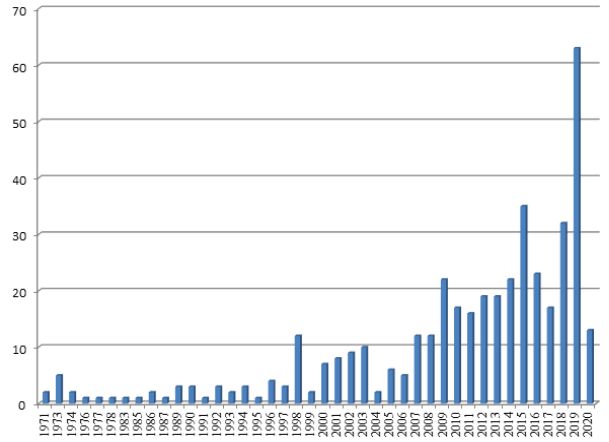
Yükseköğretim Kurumu elektronik tez arşivinde kayıtlı olan tezlerin incelenmesi neticesinde en fazla doktora tezinin (257 adet tez), doktora programının da ilk olarak açıldığı Hacettepe Üniversitesi'nde yazıldığı belirlenmiştir. Bu sıralamayı ikinci olarak Dokuz Eylül Üniversitesi (51 adet tez), üçüncü sırada ise Pamukkale Üniversitesi (31 adet tez) takip etmektedir. Ayrıca Türkiye'de doktora eğitimi verilen üniversite sayısı 19'dur (4 vakıf 15 devlet üniversitesi) (Tablo 1).

Yazılan doktora tezlerinin yıllara göre dağılımları incelendiğinde, en fazla tezin yazıldığı yıl 2019 yılı olarak belirlenmiştir. Yıllara göre doktora tezlerinin dağılımı Şekil-1'de verilmiştir.

İncelenen doktora tezlerinde, tez danışmanının akademik unvanı tespit edilebilen tezlerde danışmanların 341'i profesör (% 81'), 72'si doçent (%17), 22'si (% 5) ise doktor öğretim üyesi olarak belirlenmiştir. Ayrıca 13 doktora tezinin de çift danışmanı vardır (Tablo 2).

Doktora tezlerini yazan araştırmacıların cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde, kadın araştırmacıların sayısının erkek araştırmacılara göre fazla olduğu görülmüştür. Araştırmacıların 329'u (%78) kadın, 93'ü (%22) erkektir.

Toplam 422 tez

Şekil 1: Tez Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı.

Yapılan doktora tezlerinin örneklem sayıları ile ilgili verilerin birçoğuna ulaşılmış olup, 6 adet tezin örneklem sayısına ulaşamamıştır. Örneklem sayı aralığı 8-1563 arasında değişmektedir.

Yapılan doktora tezlerinin çalışma alanları incelendiğinde; en fazla tezin nöroloji alanında yapıldığı sonrasında ise en çok sağlıklı bireylerde yapılan çalışmaların tercih edildiği görülmüştür. Konu alanlarının ayrıntılı sınıflandırılmasına Tablo 3'te yer verilmiştir.

Doktora tez çalışmalarının yöntem bölümünde kullanılan araştırma yaklaşımına göre incelendiğinde en çok randomize kontrollü çalışmaların tercih edildiği görülmüştür. Yıllara göre yapılan tez sayılarıyla randomize kontrollü çalışma sayıları karşılaştırıldığında her yıl yapılan çalışmaların yarısından fazlasının randomize kontrollü çalışma türünde olduğu görülmektedir (Tablo 4).

TARTIŞMA

Doktora tezleri, bireyin akademik gelişim süreçlerindeki ilk özgün çalışma aşaması olması nedeniyle oldukça önemlidir. Çeşitli meslek gruplarına ait bu

Tablo 2: Danışmanların Akademik Unvanlarının Dağılımı.

Danışmanın Akademik Unvanı	Tez Sayısı (%)
Profesör	341 (% 81)
Doçent	72 (% 17)
Doktor Öğretim Üyesi	22 (% 5)
Çift Danışman	13
Toplam	422

Tablo 3: Doktora Tez Konularının Dağılımları.

TEZ KONULARI	Sayılar
Nörolojik Problemler*	48
SAĞLIKLI BİREYLER**	41
Omurga Patolojileri ***	33
Kardiyopulmoner ve Kardiyovasküler Patolojiler****	25
Serebral Palsi	24
Diz Patolojileri*****	24
Diğer Kas-İskelet Sistemi Problemleri*****	15
Sağlıklı Geriatrik Bireyler	14
Diğer Pediyatrik Problemler*****	14
Ayak-Ayak Bileği Patolojileri*****	13
Amputasyon Cerrahisi Geçiren Hastalar*****	13
Omuz Patolojileri*****	11
Nöromusküler Hastalıklar*****	10
Diyabet	10
Osteoartrit	9
Romatizmal Hastalıklar*****	9
Çeşitli Üst Ekstremitte Yaralanmaları	8
Onkoloji Hastaları*****	8
Lenf Ödem	7
Sporcu ve Sanatçılar	6
Riskli Bebekler	6
Brakial Pleksus ve Diğer Periferik Sinir Yaralanmaları	6
Çeşitli Jinekolojik Problemler	6
Engelli Bireyler	6
Üriner İnkontinans	5
Yutma ve Çiğneme Problemleri	5
Skolyoz	4
Mental Retardasyonu Olan Bireyler	4
Kalça ve Sakroilyak Eklem Problemleri	4
Baş Ağrısı ve Migren	4
Metabolik Hastalıklar	3
Psikolojik Problemler	3
Hematolojik Hastalıklar / Hemofili	3
Uyku Problemleri	2
Osteoporoz	2
Alzheimer ve Demans	2
Organ Transplantasyonu*****	2
RATLAR	2
Diğer*****	12
TOPLAM	422

* Svo, hemipleji, hemiparezi, ms, parkinson, als

** Özel bir sınıfa dahil olmayan sağlıklı bireyler dahil edilmiştir

*** Lumbal ve servikal herniasyonlar, diskopatiler, mekanik ağrılar, stenozlar dahil edilmiştir

****Astım, koah, pulmoner hipertansiyon, kistik fibrozis, solunum yetmezliği, toraks cerrahileri, derin ven trombüsü, kronik venöz yetmezlik, miyokardiyak lezyonlar ve kalp-damar cerrahileri dahil edilmiştir

*****Atroplastiler, Patello-femoral ağrı sendromu, kronik diz problemleri

***** Yumuşak doku yaralanmaları, myofasyal ağrı sendromu

***** Sınıflandırılmayan çeşitli pediyatrik problemler (infantil retinopati, infantil ortopedik problemler vb.)

*****Pes ekinovarus, inversiyon-eversiyon yaralanmaları, pes planus, plantar fasititis dahil edilmiştir.

*****Alt ve üst ekstremitte amputasyonları, ampute sporcular

*****Rotator cuff yırtıkları, impingement, donuk omuz problemler,adheziv kapsülit dahil edilmiştir

*****Progresif musküler hastalıklar, duschenne musküler distrofi

***** Ankilozan spondilit, romatoid artrit dahil edilmiştir

*****Prostat kanseri, meme kanseri ve akut lösemi hastaları dahil edilmiştir

***** Renal ve akciğer transplantasyonu dahil edilmiştir

***** Sınıflandırılmayan çeşitli tez konularını içermektedir(yanık, vestibüler bozukluklar temporamandibular eklem sorunları vb.)

Tablo 4: Doktora Tezlerinde Kullanılan Araştırma Tiplerinin Dağılımı.

ÇALIŞMA TİPİ	n	%
Randomize Kontrollü Çalışmalar	187	44,30
Randomize Olmayan Kontrolü Çalışmalar	126	29,80
Ön Test-Son Test	37	8,70
Değerlendirme Çalışmaları	35	8,30
Vaka-Kontrol	24	5,70
Validasyon	5	1,18
Anket Çalışması	3	0,71
Ölçek Geliştirme	2	0,47
Çapraz Geçişli	2	0,47
Self Kontrol	1	0,37
Toplam	422	100

tip çalışmalar bulunmakla birlikte, Türkiye'de fizyoterapi ve rehabilitasyon alanında yapılan doktora tezleriyle ilgili tematik ve metodolojik incelemenin olduğu bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Türkiye'de fizyoterapi ve rehabilitasyon eğitimi veren 79 üniversite bulunmaktadır (KKTC üniversiteleri de dahil edilmiştir) (11). Bunlardan sadece 19 üniversitede doktora eğitimi verilmektedir. Daha fazla doktora programının açılması, hem fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümünün gelişmesine hem de Türkiye'de sağlık alanında yapılan çalışmalara katkı sağlayacaktır. Ancak, Yüksek Öğretim Kurumu'nun doktora programı açma kriterleri incelendiğinde, nitelikli doktora eğitiminin temel koşullarını sağlamak için doktora programı açma kriterlerinin aşamalı bir zorluğu olduğu görülmüştür. Yüksek Öğretim Kurumu'nun doktora programı açma ölçütleri arasında, üniversite kadrosunda görev yapmakta olan doktorası veya doçentliği program açılması istenen alandan ya da açılması istenen program disiplinler arası ise o alanla doğrudan ilişkili olmak üzere en az biri profesör, ikisi doçent toplam beş öğretim üyesinin veya en az ikisinin profesör olması durumunda toplam 5 öğretim üyesinin bulunması koşulu bulunmaktadır. Ayrıca, doktora programı açılabilmesi için önemli bir kriter de yüksek lisans programının bulunuyor olmasına ek olarak bu programdan mezun vermiş olma koşulu vardır (8). Bu kriterleri sağlayamayan pek çok üniversite bulunmaktadır. Doktora eğitimi verilen üniversite sayısının yalnızca 19 olması, doktora programı açabilmek için üniversite kadrolarında yeterli sayıda öğretim üyesinin bulunmamasından kaynaklanabilmektedir.

Sağlık profesyonellerinin eğitimi 3 eğitim döngüsünü benimsemiştir. Bu eğitim döngüleri lisans, yüksek lisans ve doktora eğitiminden oluşmaktadır (12). Lisansüstü eğitim döngüsünün standartları çeşitli kurumlar tarafından sağlanmaktadır. Doktora eğitiminin standartlarını belirleyen çeşitli kurumlar olmasına rağmen, doktora eğitiminin ülkenin bilimsel araştırma kapasitesi ile ilgili olduğu bildirilmiştir (13-14). Araştırmamızda Türkiye'deki fizyoterapi ve rehabilitasyon alanındaki doktora tezlerinin çalışma alanlarını, örneklem sayıları, danışman dağılımlarını inceleyerek bu alandaki birikimleri ortaya koymayı hedefledik.

Sağlık bilimlerinin bazı alanlarında doktora eğitimi, ya doğrudan lisans eğitimi sonrası (yüksek lisans yapmadan direk başvurulabilen bütünlük doktora programı) ya da yüksek lisans sonrası verilmektedir. Lisans derecesiyle doktora programına başvurulabilen durumlarda lisans mezuniyet not ortalamalarının 4 üzerinden en az 3 veya muadili bir puan olması gerekir. Türkiye'de fizyoterapi ve rehabilitasyon anabilim dallarında doktora eğitimi yüksek lisans eğitimi sonrası yapılabilmekte, bütünlük doktora eğitimi veren bir üniversite bulunmamaktadır.

2014 yılında yapılan bir çalışmada Avrupa'da doktora eğitiminin geliştirilmesine yönelik en önemli kriterlerden birinin de bütünlük doktora eğitimi olduğu vurgulanmıştır (15).

Son yıllarda fizyoterapi ve rehabilitasyon alanında yapılan doktora tezleri sayısında önemli bir artış olduğu göz önünde bulundurulduğunda, doktora tez-

lerinin özelliklerinin incelenmesinin, doktora eğitimi sırasındaki bilimsel tutumun gelişmesi, nitelikli bilimsel araştırma yapılması ve yapılan bilimsel araştırmaların uygulanabilir olması, kanıta dayalı tıbbın gelişmesi için gerekli olduğu düşüncesindeyiz.

Çağdaş bilimin her alanda kanıtlar bulmaya çalıştığı bilinmektedir. Günümüzde popülaritesi artan kanıta dayalı tıp temelde pek çok güvenilir kaynaktan elde edilen bilgileri organize ederek, protokoller ve rehberler oluşturmayı hedeflemektedir (19). Randomize kontrollü çalışmalar klinik kanıta dayalı çalışmalar için altın standart olarak kabul edilmektedirler (20). Doktora tezlerinin araştırma yöntemlerini incelememiz neticesinde deneysel çalışmaların randomize kontrollü olarak yapıldığı tez çalışmalarında son yıllarda artış görülmüştür. Buradan, randomize kontrollü çalışmalarda bu artışın fizyoterapi ve rehabilitasyon alanındaki kanıta dayalı bilimin gelişmesine katkıda bulunacağı sonucuna varılabilir.

Fizyoterapi ve rehabilitasyon alanında yapılan tezlerin sayılarının yıllara göre dağılımını incelediğimizde, 2007 yılından itibaren tez sayılarında istikrarlı bir artış gözlemlenmiştir. Doktora tez aşaması ders süreci, danışman ve tez konusu seçme, tez izleme komitesi belirleme, yeterlilik, tez önerisi verme, materyal geliştirme, tezi uygulama ve yazma gibi birden çok aşamayı içermektedir. Bu süreçler ilerlerken literatür taraması, konunun önceden çalışılıp çalışılmadığını araştırmak, daha önce fazlaca çalışılmış konuları ve uygulanan yöntemi belirlemek önemlidir (18). Çalışmamız bu anlamda en fazla ve en az çalışılan konulara ışık tutan niteliktedir. Doktora tez konularının dağılımlarına bakıldığında nörolojik rehabilitasyon alanında fazlaca çalışma yapıldığı belirlenmiştir.

Doktora tez sayılarındaki artışa etken olan durumlardan biri de fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü mezunlarının son yıllarda istihdam sorunları yaşamaya başlamaları ve fizyoterapistlerin klinikteki çalışma şartlarının zorluğu olabilir. Bu gibi nedenlerle fizyoterapistler akademisyenliğe yönelebilmektedirler. Ayrıca bu artışta, 2002 yılında kurulan ve 2016 yılından itibaren uygulamadan kaldırılan Öğretim Görevlisi Yetiştirme Programının da (ÖYP) etkili olabileceği görüşündeyiz.

21. yy verileri kadın akademisyenlerin akademinin üst basamaklarında yeterince temsil edilmediğini,

kadın öğrencilerin ve akademik kariyer yapmakta olan kadınların çeşitli engellerle karşılaştığını ortaya koymaktadır. Kadınların akademik kadrolar içindeki eksik temsili ve akademik dünyanın içinde var olan eşitsizlikler değişik oranlarda olsa da bunun küresel bir sorun olduğu düşünülmektedir. 2015 verilerine göre, Türkiye'deki tüm üniversitelerde çalışan öğretim üyelerinin % 43'ü kadındır. (7,15). İncelememiz sonuçlarına göre, Türkiye'de fizyoterapi ve rehabilitasyon alanında doktora yapan kadın araştırmacıların yaklaşık % 78'i kadındır. Fizyoterapi ve rehabilitasyon alanında kadın akademisyen sayısının çok olması Türkiye'deki diğer akademik alanlara da örnek teşkil etmektedir.

Günay tarafından 2014 yılında yayımlanan bir çalışmada doktora eğitiminin temel bileşeni olarak "Özgün araştırma yoluyla bilginin geliştirilmesidir. Ayrıca doktora programlarından beklenen bir başka işlev, akademiden daha geniş kapsamı olan istihdam piyasasının ihtiyaçlarını karşılama"dır" diye belirtilmiştir (9). Özellikle son yıllarda lisansüstü eğitimde etiketleme ya da akreditasyon yapan organizasyonlar tarafından lisansüstü öğrencilerinin üniversite-sanayi işbirliği ile yapılan tezler üretmeye yönlendirilmeleri değerli bulunmaktadır. Çalışmamız kapsamında incelediğimiz fizyoterapi ve rehabilitasyon alanında yapılan doktora tezlerinde sanayi iş birliği ile yapılan tezlere rastlanılmamıştır. Araştırmacıların bu alanlarda doktora tez çalışmaları üretmelerinin mesleki kariyerleri açısından önemli olabileceği görüşündeyiz.

Yükseköğretim kurulu (YÖK) üniversitelerimizdeki enstitülerin, araştırma merkezlerinin girişimci doğalarını, disiplinler üstü ve disiplinler arası çalışmalarını desteklemektedir. Bu bağlamda da: "Gelecek 10 Yıl İçin Güçlü Nesiller Yetiştirme Projesi", "YÖK Gelecek Projesi" gibi projeler başlatmış ve bu projeler için de öncelikli alanlar belirlemiştir. Belirlenen öncelikli alanlar ise teknoloji odaklı inovasyon içeren konulardır (20,21). Ayrıca disiplinler arası çalışmaların önemi de ayrıca vurgulanmıştır. Sonuç olarak doktora eğitimi alan ya da alacak olan fizyoterapi öğrencilerinin tez konusu seçiminde bu projelerdeki öncelikli alanları da dikkate almalarının önemli olduğu görüşündeyiz.

Destekleyen Kuruluş: Destek alınan kuruluş bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması: Yok.

Etik Onay: Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi lisansüstü tezleri, 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Ek Madde 40 hükümleri çerçevesinde bilime katkı sağlamak, bilimsel araştırma ve faaliyetleri desteklemek amacıyla elektronik ortamda erişime açıktır. Erişime açık olan tezler Kişisel verilerin korunması kanununa uygun bir şekilde incelenmiş olduğundan “Etik Onay” alınmasına gerek duyulmamıştır.

Aydınlatılmış Onam: Çalışma tematik ve metodolojik bir inceleme olduğundan aydınlatılmış onam formu kullanılmamıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Bağımsız dış hakemler tarafından değerlendirilmiştir. Hakem değerlendirmesinden sonra yazar katıkları en sonda da açıklamalar yer almalıdır.

Yazar Katkıları: Murat Ali ÇINAR: Verilerin toplanması, makalenin tüm bölümlerinin yazılması. Begümhan TURHAN: Makalenin tüm bölümlerinin yazılması. Tuğba GÖNEN: Verilerin toplanması ve teknik düzeltmeler. Kezban BAYRAMLAR: Çalışmanın planlanması ve tartışma kısmının yazılması. Yavuz YAKUT: Çalışmanın planlanması ve tartışma kısmının yazılması.

Açıklamalar: Yok

KAYNAKLAR

1. Güçlü N, Yılmaz G. Türkiye ve Bazı Avrupa Ülkelerinin Doktora Programlarının Değerlendirilmesi. Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi. 2019;6(1):71-89.
2. Gigliotti RA. An exploratory study of academic leadership education within the Association of American Universities. Journal of Applied Research in Higher Education. 2017;9(2):196-210.
3. Keskinlikçi SB, Ertürk A. Eğitim bilimleri doktora öğrencilerinin istatistiksel bilgi yeterlilikleri. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir

4. Shores LS. Opening a doctoral program in nursing: factors to consider. Nursing Outlook. 1986;34(6):286-288.
5. Kim M.J, McKenna HP, Ketefian S. Global quality criteria, standards, and indicators for doctoral programs in nursing; literature review and guideline development. International Journal of Nursing Studies. 2006;43(4):477-489.
6. Can F. Fizyoterapi ve Rehabilitasyonun Mesleki Gelişim Tarihçesi. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi 2016;1(3):1-6.
7. Bıkmaz FH, Aksoy H, Tatar Ö, Altınyüzük CA. Eğitim programları ve öğretim alanında yapılan doktora tezlerine ait içerik çözümlemesi (1974-2009). Eğitim ve Bilim Dergisi 2013;38(168):288-303.
8. World Confederation of Physical Therapy (WCPT). Professional issues. Retrieved July 8, 2016, from www.wcpt.org.
9. Günay D. Türkiye’de lisansüstü eğitim ve lisansüstü eğitime felsefi bir bakış. Üniversite Araştırmaları Dergisi. 2018;1(2):71-88.
10. Şenyurt S, Özkan YÖ. Eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında yapılan yüksek lisans tezlerinin tematik ve metodolojik açıdan incelenmesi. Elementary Education Online. 2017;16(2):628-653.
11. TFD 2019. Erişim adresi: <https://fizyoterapistler.org/tfd/index.php/en/>. Erişim tarihi: 2 Kasım 2020.
12. Koç, M., Bayar, K. Türkiye’de Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Alanında Lisans ve Lisansüstü Eğitim Veren Yeterli Sayıda Üniversite Var mıdır, 2018
13. Orer, Hakan S. An overview of the doctoral education in health sciences in Turkey. Turk. J. Biochem, 2011, 36.1: 35-41.
14. Marusic, Matko, et al. Doctoral degree in health professions: Professional needs and legal requirement. Acta medica academica, 2013, 42.1: 61-70.
15. Acar AC. Ulusal Ve Uluslararası Boyutlarıyla Doktora Eğitimi Çalıştayı Raporu. İstanbul Üniversitesi. 2014.
16. Carr KC. Developing an evidence based practice protocol: implications for midwifery practice. Journal of Midwifery & Women’s Health. 2000;45(6):544-551.
17. Gökçe KY. Kanıta Dayalı Tıp. http://www.hutbat.hacettepe.edu.tr/beta/27ar_alik2001ygk.php. Alınma tarihi: 15 Kasım 2003.
18. Bahçeci, Ferhat; UŞENGÜL, Leyla. Yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin tez konusu belirleme kriterlerinin incelenmesi. Turkish Journal of Educational Studies, 2018, 5.2: 85-96.
19. Öztan E, Doğan SN. Akademik Cinsiyeti: Yıldız Teknik Üniversitesi Örneği Üzerinden Üniversite ve Toplumsal Cinsiyet. Çalışma ve Toplum. 2015;46(3):191-221.
20. <https://yuzukibinbursu.yok.gov.tr/Sayfalar/HaberDuyuru/100-2000-doktora-projesi-nedir.aspx> Erişim Tarihi: 20 Haziran 2021
21. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/yok-gelecek-projesi.aspx>. Erişim Tarihi: 20 Haziran 2021